

ВСТУП

Метою навчальної дисципліни «Фінансове планування» є формування теоретичних знань з питань фінансового планування доходів (надходжень фінансових коштів) підприємств (організацій) за їх джерелами, напрямів витрат фінансових коштів та контролю грошових потоків підприємства.

Завданням дисципліни є набуття навичків фінансового планування, прогнозування складових грошових потоків, оцінки очікуваних фінансових результатів.

Предметом дисципліни «Фінансове планування» є економічні, організаційні, правові і соціальні питання, що виникають в процесі управління фінансами підприємства.

Процес фінансового планування має забезпечувати встановлення відповідності між наявними фінансовими ресурсами підприємства (організації) та потребою в них, вибір ефективних джерел формування фінансових ресурсів і оптимальних варіантів їх раціонального використання.

1. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

1. Сутність і завдання фінансового планування
2. Завдання фінансового планування
3. Види фінансового планування

Фінансове планування – процес визначення обсягу фінансових ресурсів за джерелами формування і напрямками їх цільового використання згідно з плановими виробничими та маркетинговими показниками підприємства.

Метою фінансового планування є забезпечення господарської діяльності необхідними джерелами фінансування.

Основними завданнями фінансового планування на підприємстві є:

- забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності необхідними фінансовими ресурсами;
- установлення раціональних фінансових відносин з суб'єктами господарювання, банками, страховими компаніями тощо;
- визначення шляхів ефективного вкладення капіталу, оцінювання раціональності його використання;
- виявлення та мобілізація резервів збільшення прибутку за рахунок раціонального використання матеріальних, трудових та грошових ресурсів;
- здійснення контролю за утворенням та використанням платіжних засобів.

Види фінансового планування:

- *стратегічне фінансове планування* спрямоване на середньо- та довгострокову перспективу і орієнтоване на досягнення ключових, глобальних для підприємства фінансових цілей;
- *поточне фінансове планування* забезпечує деталізацію стратегічного планування фінансово-господарської діяльності підприємства на більш короткий період (визначаються джерела фінансування розвитку підприємства, формується структура доходів і витрат);
- *оперативне фінансове планування* доповнює систему поточного фінансового планування, забезпечує контроль за надходженням і витрачанням грошових коштів підприємства.

В процесі фінансового планування визначається загальна потреба підприємства в коштах для забезпечення його нормальної виробничо-господарської діяльності і можливість одержання таких коштів.

2. ПРОЦЕС ФІНАНСОВОГО ПЛАНУВАННЯ

1. Принципи фінансового планування
2. Методи фінансового планування
3. Етапи процесу фінансового планування

Принципи фінансового планування включають:

- *принцип фінансового співвідношення строків* – отримання і використання коштів має здійснюватись у встановлені строки, тобто капітальні вкладення з тривалими строками окупності необхідно фінансувати за рахунок довгострокових залучених коштів;

- *принцип платоспроможності* – планування грошових коштів із розрахунку постійного забезпечення платоспроможності підприємства;

- *принцип рентабельності інвестування* – для інвестування необхідно вибирати найдешевші відповідні способи забезпечення інвестицій фінансуванням;

- *принцип збалансованості ризиків* – ризикові довгострокові інвестиції доцільно фінансувати за рахунок власних коштів.

- *принцип адаптивності* – враховувати кон'юнктуру ринку та залежність підприємства від доступності кредитів, адаптуватись до змін на фінансовому ринку;

- *принцип максимальної рентабельності* – доцільно вибирати ті об'єкти інвестицій, які забезпечують максимальну рентабельність на певному ринку за певної кон'юнктури.

В процесі фінансового планування застосовуються **методи**: балансовий, нормативний, розрахунково-аналітичний, економіко-математичного моделювання.

Балансовий метод ґрунтується на забезпеченні відповідності між фінансовими ресурсами підприємства та існуючою потребою в них з метою координації пропорцій економічного зростання підприємства. Сутність методу полягає в тому, що через побудову балансів досягають

ув'язування наявних фінансових ресурсів і фактичної потреби в них. При існуванні дефіциту джерел фінансування здійснюють пошук таких додаткових зовнішніх чи внутрішніх джерел, які дали б змогу покрити дефіцит фінансування у визначеному часовому інтервалі з найменшими витратами. У разі наявності надлишкових фінансових ресурсів вирішують проблему пошуку найбільш ефективних шляхів їх використання.

Нормативний метод полягає у використанні для розрахунку планових фінансових показників норм витрат різних видів ресурсів (сировини, матеріалів, палива тощо) на одиницю продукції. Можуть застосовуватись такі економічні норми і нормативи:

- норми і нормативи витрат запасів сировини, матеріалів, палива та електроенергії;
- нормативи ефективності виробництва (фондовіддача, продуктивність праці тощо);
- фінансові норми і нормативи (норми амортизації, нормативи витрат на ремонт основних засобів, на управління виробництвом);
- норми і нормативи витрат праці та заробітної плати тощо.

Розрахунково-аналітичний метод передбачає розрахунок планових значень фінансових показників на основі їх значень за попередні звітні періоди. У результаті аналізу даних фінансової звітності та значень показників за попередні періоди визначають базові (еталонні) значення показників, після чого здійснюють експертну оцінку динаміки звітних даних з урахуванням очікуваних змін у діяльності підприємства, обчислюють індекси змін планових показників та розраховують їх значення на визначені дати у майбутньому.

Економіко-математичні моделі відображають взаємозв'язок між найважливішими параметрами та показниками виробничого процесу, дають можливість, враховуючи значну кількість параметрів, побудувати

алгоритм досягнення оптимальних значень планових показників, не виходячи за межі реальних значень вихідних параметрів.

Етапи процесу фінансового планування включають:

1) стратегічний аналіз інвестиційних можливостей і джерел фінансових ресурсів, якими володіє підприємство;

2) прогнозування наслідків прийнятих рішень, для уникнення негативних результатів від неузгодження між поточними і майбутніми управлінськими рішеннями;

3) процес безпосереднього планування, в якому обґрунтовують вибраний варіант із ряду можливих рішень, що відображають стратегічну ціль, втілену в конкретні плани;

4) процес бюджетування, або технологія обліку, планування і контролю за рухом грошових коштів, формуванням фінансових результатів і оцінці наслідків прийнятих рішень.

3. БЮДЖЕТУВАННЯ

1. Основні поняття бюджетування та бюджету

2. Види бюджетів на підприємстві

Бюджетування – стандартизований процес визначення обсягу і складу витрат, пов'язаних з діяльністю окремих структурних одиниць і підрозділів підприємства та забезпечення покриття цих витрат ресурсами підприємства.

Принципи бюджетування:

- розроблення бюджетів усіма підрозділами підприємства;
- забезпечення єдиного порядку підготовки, аналізу і затвердження бюджетів;
- координація діяльності підрозділів підприємства у процесі розроблення бюджетів;
- структурованість бюджетів;

- обґрунтованість показників бюджетів;
- відкритість бюджетів до ситуаційних змін;
- участь у бюджетуванні керівників усіх підрозділів, що відповідають за виконання виробничої програми та бюджету;
- чітке встановлення та постійне порівняння всіх видів витрат, джерел їх покриття і очікуваних результатів у ході здійснення господарської діяльності, розрахованої на певний час.

Бюджет – систематизований план доходів і витрат обмеженого ресурсу в межах певного періоду часу в процесі виконання конкретних технологічних процесів і видів господарської діяльності.

Об'єкти бюджетування - об'єкти підприємства, за якими ведеться планування, складання технологічних карт, облік, аналіз і контроль виконання бюджетів.

Предмети контролю бюджетування – окремі характеристики стану бюджетів (дотримання лімітів фонду оплати праці, витрати палива, витрати електроенергії тощо).

Етапи складання бюджету:

1. Підготовка прогнозу і бюджету продаж.
2. Визначення очікуваного обсягу виробництва.
3. Розрахунок витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції.
4. Розрахунок і аналіз грошових потоків.
5. Складання планових фінансових звітів.

Види бюджетів на підприємстві:

- *генеральний (зведений) бюджет* – сукупність бюджетів, що узагальнюють майбутні операції усіх структурних підрозділів підприємства, включає дві групи бюджетів: операційні та фінансові;

- *операційний бюджет* – сукупність бюджетів витрат активів на виробничий процес, які забезпечують складання бюджетного звіту про фінансові результати окремих підрозділів та підприємства в цілому;

- *фінансовий бюджет* - сукупність бюджетів, які містять інформацію про заплановані грошові потоки та фінансовий стан підприємства (бюджет капітальних інвестицій, бюджет грошових коштів, бюджетний баланс);

- *бюджет продажу* – операційний бюджет, що містить інформацію про запланований обсяг продажу продукції, ціну й очікуваний дохід від продажу кожного виду продукції;

- *бюджет виробництва* – операційний бюджет, що містить інформацію про виробництво продукції у натуральних одиницях на бюджетний період, а також обсяг ресурсів, необхідних для забезпечення безперебійного процесу виробництва відповідно до запланованого обсягу продаж і внутрішнього споживання;

- *бюджет прямих матеріальних витрат* – плановий документ, в якому відображено прямі матеріальні витрати, які можуть бути безпосередньо віднесені до витрат конкретного об'єкта продукції;

- *бюджет прямих витрат на оплату праці* – плановий документ, в якому відображено витрати на заробітну плату та інші виплати робітникам, зайнятим у виробництві продукції, виконанні робіт або наданні послуг, які можуть бути безпосередньо віднесені до конкретного об'єкта витрат у бюджетному періоді;

- *бюджет виробничих накладних витрат* – плановий документ, що відображає витрати на управління виробництвом;

- *бюджет адміністративних витрат* – плановий документ, що відображає загальногосподарські витрати, спрямовані на обслуговування та управління підприємством;

- *бюджет витрат на збут* – плановий документ, що відображає витрати, пов'язані з реалізацією (збутом) продукції;

- *бюджетний звіт про фінансові результати* – плановий документ, який відображає очікувані доходи підприємства за бюджетний

період і витрати, які передбачаються для забезпечення запланованого рівня діяльності;

- *бюджет грошових коштів* – плановий документ, який відображає очікувані платежі та надходження коштів на певний період;

- *бюджетний баланс* – складається за формою фінансової звітності, що містить інформацію про майбутній фінансовий стан підприємства, який очікується в результаті виробничої та фінансової діяльності підприємства.

4. ОПЕРАТИВНЕ ФІНАНСОВЕ ПЛАНУВАННЯ

1. Система оперативного планування фінансової діяльності

2. Платіжний календар

Система оперативного планування фінансової діяльності полягає в розробці комплексу короткострокових планових завдань з фінансового забезпечення основних напрямів фінансово–господарської діяльності підприємства.

Оперативне фінансове планування повинно забезпечувати контроль за фактичним надходженням коштів на поточний рахунок, витрачанням коштів у процесі господарської діяльності, виконання поточного фінансового плану.

Зміст оперативного планування при розробці **платіжного календаря** заключається у визначенні конкретної послідовності та строків здійснення всіх розрахунків, що дозволяє своєчасно перерахувати відповідні платежі (податки, комунальні витрати, розрахунки з постачальниками) та забезпечувати фінансування нормальної господарської діяльності підприємства.

Платіжний календар складається на короткі проміжки часу (місяць, 15 днів, декаду, п'ятиденку). Строк визначається, виходячи з періодичності основних платежів підприємства. Найбільш доцільним є

складання місячних планів з щодокадною розбивкою. Платіжний календар охоплює всі видатки і надходження коштів як в безготівковій, так і в готівковій формах, включаючи відносини з бюджетом та банками.

Етапи складання платіжного календаря:

1. Вибір планового періоду.
2. Розрахунок можливих грошових надходжень.
3. Оцінка грошових видатків в плановому періоді.
4. Визначення грошового сальдо.
5. Виявлення недостатності або надлишку грошових коштів.
6. Формування зведеного платіжного календаря.

Перевищення видатків над надходженнями свідчать про зниження можливостей підприємства в покритті майбутніх видатків. В такому випадку слід частину непершочергових платежів перенести на інший календарний період, прискорити, по можливості, відвантаження і реалізацію продукції.

Вихідними даними для складання платіжного календаря є:

- дані обліку операцій по поточному рахунку в банку;
- дані обліку здачі розрахункових документів до банку;
- дані про термінові і прострочені платежі постачальникам;
- графік відвантаження продукції;
- фінансові результати реалізації продукції;
- планові внески податків до бюджету;
- відрахування на соціальні заходи;
- стан розрахунків з дебіторами і кредиторами.

При певній потребі в короткостроковому фінансуванні підприємство може скласти кредитний план, де необхідно обґрунтувати розмір необхідного кредиту, визначити суму з урахуванням банківських відсотків, прорахувати ефективність кредитного заходу, вибрати банк на кредитне обслуговування. Платежі за кредитом можуть бути включені до платіжного календаря.

5. ФІНАНСОВИЙ ПЛАН

1. Поняття та склад фінансового плану
2. Складання фінансового плану

Фінансовий план – частина бізнес-плану, яка узагальнює всі попередні розділи у вартісному виразі. В ньому повинні бути відображені дані про обсяг продажу і загальний прибуток, обсяг інвестицій, джерела фінансування, використання власних коштів, а також позикових (із зазначенням строків і джерел погашення заборгованості), строки окупності капіталовкладень, витрати виробництва та обігу, відсоткове співвідношення доходів і витрат, строки виплати дивідендів (для акціонерного товариства).

Фінансовий план має такі складові:

- прогноз обсягів реалізації;
- баланс грошових надходжень та витрат;
- таблицю доходів та витрат;
- прогнозований баланс активів і пасивів підприємства;
- розрахунок точки беззбитковості.

Прогноз обсягів реалізації передбачає визначення майбутніх обсягів продажу продукції (товарів), операційних доходів підприємства протягом планового періоду.

Баланс грошових витрат і надходжень (баланс грошових потоків) має на меті досягнення синхронності надходження і витрачання грошових коштів або, іншими словами, досягти необхідного рівня ліквідності активів майбутнього підприємства (бізнес-проекту). Так як ліквідність визначається величиною на будь-яку дату, бажано, щоб дані балансу грошових витрат і надходжень наводились на короткі відрізки часу. При подовженні часових відрізків значення даних знижується, навіть якщо вони є надійними.

Ліквідність бізнес-проекту, що реалізується, може впливати на його прибутковість. Недостатність грошових коштів в конкретний момент часу спричиняє неплатежі і навіть загрозу банкрутства. Затримка в платежах призводить до необхідності сплачувати більші штрафи і пеню, що зменшують балансовий прибуток.

Баланс грошових потоків складається у вигляді таблиці, в якій відображаються дані про наявність грошових коштів на початок періоду, їх надходження і витрачання в самому періоді, і завершується таблиця даними про наявність грошових коштів на кінець періоду.

В аналітичних цілях таблиця може бути доповнена даними про дебіторську заборгованість, а саме: про розмір безнадійних боргів, складських запасів, кредиторської заборгованості, що були взяті з інших розділів фінансового плану. Дані балансу грошових потоків необхідно пов'язати з діями підприємства по формуванню власних оборотних коштів. Адже саме недостатність власних оборотних коштів та їх мобілізація створюють ситуацію, коли в потрібний момент на рахунках підприємства немає потрібних грошових коштів. Потрібно згадати і про те, що показники ліквідності визначаються співвідношенням розміру оборотних коштів і короткострокових позикових джерел їх формування.

Таблиця доходів і витрат показує, як буде формуватися прибуток підприємства.

Баланс активів та пасивів підприємства складається з метою оцінки тих видів активів, в які спрямовуються грошові кошти та тих видів пасивів, за рахунок яких планується фінансувати придбання чи створення цих активів. Серед активів балансу виділяють поточні активи (рахунок в банку, каса, інші надходження, дебіторська заборгованість) – як найбільш мобільну частину коштів, запаси та фіксовані активи. В пасиві відображено власні та позикові кошти, причому важливе значення має їх структура та зміна протягом запланованого періоду.

За перевищення доходів над витратами сума перевищення може направлятися в резервний фонд. Якщо витрати перевищують доходи, визначається сума фінансових ресурсів, якої бракує. Додаткові фінансові ресурси можна одержати за рахунок кредитів, позик, випуску цінних паперів тощо.

Розрахунок точки безбитковості передбачає визначення оптимального обсягу виробництва та продажу, при яких за певними рівнями змінних та постійних витрат підприємства, а також ціни одиниці продукції, досягається рівномірність обсягів доходів та витрат.

Складання фінансового плану може здійснюватись за наступними етапами:

1. Аналіз очікуваного виконання фінансового плану поточного року.
2. Розгляд та вивчення виробничих, маркетингових показників, на основі яких розраховуватимуться планові фінансові показники.
3. Розробка проекту фінансового плану.

У процесі фінансового планування здійснюється конкретне погодження кожного виду витрат та відрахувань із джерелом фінансування. З метою перевірки правильності складання балансу доходів та витрат складається контрольна таблиця (шахматка) до фінансового плану. У ній по горизонталі показують напрямки використання коштів, а по вертикалі — джерела. Таблицю складають, заповнюючи спочатку підсумкові показники доходів та витрат. Потім для кожної статті витрат указують відповідні джерела фінансування. Така таблиця дає змогу збалансувати доходи та витрати в розрізі окремих статей, виявити цільовий характер використання доходів та надходжень, визначити способи одержання коштів.

Виконання фінансового плану здійснюється у процесі фінансово-господарської діяльності, забезпечуючи стабільну платоспроможність підприємства через оперативне фінансове планування. З цією метою складають баланс грошових надходжень. Він показує, коли в

підприємства виникають тимчасово вільні кошти, а коли воно має додаткову потребу в них. Це дає можливість тимчасово вільні фінансові кошти вкласти на депозитні рахунки комерційних банків або інвестувати в цінні папери, а в період, коли виникає додаткова потреба, — забезпечити залучення коштів.

6. ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРЕБИ ПІДПРИЄМСТВА В КАПІТАЛІ

1. Зміст та види потреби в капіталі
2. Потреба в капіталі для фінансування основних засобів і нематеріальних активів
3. Потреба в капіталі для фінансування оборотних активів

Потреба в капіталі — це виражена в грошовому еквіваленті потреба підприємства в грошових коштах і матеріальних засобах, необхідних для виконання поставлених цілей та забезпечення фінансової рівноваги.

Види потреби в капіталі:

- грошові видатки у результаті інвестиційної діяльності (придбання основних засобів і нематеріальних активів, проведення фінансових інвестицій);
- грошові видатки у результаті операційної діяльності (витрати на виробничі запаси, заробітну плату, розрахунки з постачальниками, відрахування на соціальні заходи, сплата податків);
- грошові видатки у результаті фінансової діяльності (погашення кредитів, сплата дивідендів).

Потреба в капіталі для фінансування основних засобів і нематеріальних активів визначається за наступним порядком:

1. Прогнозуються обсяг виробництва та реалізації продукції.
2. Визначається відповідний рівень виробничих потужностей для виробництва продукції та склад нематеріальних активів.

3. Визначається спосіб використання основних засобів (купівля чи оренда).

4. У разі придбання основних засобів, проводиться їх підбір та визначення ціни.

5. Розраховується обсяг необхідних фінансових ресурсів для придбання активів.

На обсяги потреби в капіталі для фінансування основних засобів і нематеріальних активів впливають такі фактори:

- вид діяльності (галузь);
- місце розташування підприємства;
- обсяги виробництва продукції та її види;
- первісна вартість активів, які заплановано придбати;
- вартість модернізації існуючих основних засобів;
- строк окупності інвестицій.

Виробнича потужність підприємства визначається, виходячи з потужності основного технологічного устаткування виробничих підрозділів чи ділянок. До основного технологічного устаткування належать машини, апарати й агрегати, на яких виконуються основні операції технологічного процесу. Виробнича потужність підприємства розраховується, виходячи з технічних норм продуктивності устаткування і виходів продукції із сировини. Технічні норми продуктивності основного технологічного устаткування і річний фонд робочого часу беруться в розрахунках відповідно до технології виробництва.

Потреба в земельних ділянках, будівлях, спорудах визначається, виходячи з технологічних норм забезпечення виробничою площею, складськими та адміністративними приміщеннями.

Обсяг потреби у фінансових ресурсах для фінансування придбання основних засобів і нематеріальних активів розраховується, виходячи з їх первісної вартості та кількості.

Потреба в капіталі для фінансування оборотних активів передбачає визначення обсягу капіталу, який буде авансований в запаси підприємства та дебіторську заборгованість.

Наявність і структура оборотних активів підприємства залежить від основних чинників:

- періоду, протягом якого капітал, авансований у виробництво певного продукту, знову надійде на підприємство у складі виручки від реалізації, тобто від тривалості операційного циклу;

- обсягів затрат на виробництво та реалізацію продукції.

Якщо готова продукція не буде реалізована, всі витрати, пов'язані з її виробництвом, будуть «заморожені» у перелічених товарно-матеріальних запасах. З моменту реалізації виробничі запаси, як правило, трансформуються або в дебіторську заборгованість за товари, роботи, послуги (якщо кошти не надійшли на підприємство), або в грошові кошти та їх еквіваленти. Слід враховувати, що в дебіторській заборгованості «заморожуються» як витрати на виробництво реалізованої продукції, так і витрати на збут та адміністративні витрати.

Етапи планування потреби в капіталі для фінансування оборотних активів.

Перший етап пов'язаний з визначенням кількості днів, на які кошти відволікаються в окремі позиції оборотних активів. Загальний період, протягом якого капітал авансується в оборотні активи, визначається таким чином:

- (+) період з моменту оплати сировини, матеріалів до їх постачання;

- (-) період надання товарних позичок постачальниками факторів виробництва;

- (+) період зберігання сировини, матеріалів на складі;

- (+) тривалість виробництва продукції;

- (+) період зберігання готової продукції на складі;

(+) строки надання товарних позичок споживачам продукції (період з моменту відвантаження продукції до моменту надходження коштів за неї);

(–) період використання авансів, одержаних від інших осіб у рахунок наступних поставок продукції.

Таким чином, період, на який кошти відволікаються в оборотні активи, залежить від трьох функціональних блоків:

1) організації технологічного процесу;

2) ефективності логістики (комплекс заходів з управління матеріально-технічним забезпеченням та товарно-матеріальними запасами на підприємстві, який спрямований на оптимізацію руху сировини, матеріалів, продукції на всіх стадіях операційного циклу: транспортування, складування, виробництво, збут);

3) управління дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Залежно від строків погашення дебіторську заборгованість поділяють на:

поточну — сума дебіторської заборгованості, яка виникає в ході нормального операційного циклу або буде погашена протягом дванадцяти місяців з дати балансу;

довгострокову — сума заборгованості дебіторів, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу (цей вид заборгованості належить до складу необоротних активів).

Другий етап полягає у прогнозних розрахунках середньоденних витрат у грошовому еквіваленті, які авансуються в сировину, матеріали, напівфабрикати, персонал, накладні витрати тощо. Для розрахунку цих витрат передусім необхідно обчислити планову виробничу собівартість продукції, величину адміністративних витрат і витрат на збут. Основною вихідною інформацією для планування витрат є:

- планові обсяги виробництва продукції в натуральному і вартісному виразах;
- норми витрат матеріальних ресурсів для виробництва продукції і розрахунки потреби в ресурсах у натуральному виразі;
- норми витрат праці, розрахунки чисельності та професійного складу працівників, умови оплати їх праці;
- економічні нормативи: норми амортизаційних відрахувань, відрахувань на соціальні заходи, податків, зборів та інших обов'язкових платежів, які включаються у собівартість продукції.

На **третьому етапі** здійснюється безпосередній розрахунок потреби в капіталі для фінансування оборотних активів. Кошти, які спрямовуються підприємством на фінансування витрат, пов'язаних з виробництвом і реалізацією продукції, «заморожуються» в оборотних активах здебільшого за статтями запасів чи дебіторської заборгованості, в окремих випадках — у складі витрат майбутніх періодів. Завдання полягає в тому, щоб визначити, скільки коштів потрібно підприємству у плановому періоді для авансування їх у кожну із зазначених статей.

7. ФІНАНСОВІ РИЗИКИ

1. Сутність і види фінансових ризиків підприємства
2. Оцінка ризику і диверсифікація

Фінансові ризики являють собою, перш за все, існування ймовірності фінансових втрат та мають об'єктивні засади через невизначеність зовнішнього середовища стосовно до підприємства. Зовнішнє середовище містить об'єктивні економічні, соціальні і політичні умови, у рамках яких підприємство проводить свою діяльність. Невизначеність зовнішнього середовища обумовлена від багатьох

важкопередбачуваних факторів (пропозиції на товари, доступність коштів, зміни виробництва, обмеженість інформації тощо).

Основні види фінансових ризиків.

Інфляційний ризик – вид фінансового ризику, який полягає у можливості знецінення реальної вартості капіталу (у формі активів фірми), а також очікуваних доходів і прибутку підприємства від укладення фінансових угод або проведення операцій у зв'язку із зростанням інфляції.

Податковий ризик – ймовірність втрат, яких може зазнати підприємство в результаті кон'юнктурної зміни податкового законодавства або в результаті помилок, допущених підприємством при обчисленні податкових платежів.

Кредитний ризик виникає у фінансовій діяльності підприємства у разі надання йому торгового чи банківського кредиту. Рівень кредитного ризику підвищується зі збільшенням суми кредиту і строку, на який він береться.

Валютний ризик – ризик одержання збитків у результаті несприятливих короткострокових або довгострокових коливань курсів валют на фінансових ринках.

Інвестиційний ризик – ймовірність виникнення фінансових втрат у процесі здійснення інвестиційної діяльності підприємства.

Процентний ризик виникає через непередбачені зміни процентної ставки на фінансовому ринку. Він призводить до зміни витрат на виплату процентів або доходів на інвестиції, а отже, до зміни ставки доходності на власний капітал та на інвестований капітал порівняно з очікуваними ставками доходності.

Оцінка ризику проводиться в такій послідовності:

- виявлення об'єктивних і суб'єктивних факторів, що впливають на конкретний вид ризику;
- аналіз виявлених факторів;

- оцінка конкретного виду ризику з фінансових позицій, що визначає або фінансову спроможність проекту, або його економічну доцільність;
- встановлення допустимого рівня ризику;
- аналіз окремих операцій за обраним рівнем ризику;
- розробка заходів щодо зниження ризику.

Диверсифікація фінансових ризиків дозволяє їх нейтралізувати, в певній мірі, та знизити рівень фінансових втрат підприємства.

Види диверсифікації фінансових ризиків:

- *диверсифікація фінансової діяльності* підприємства, яка передбачає використання альтернативних можливостей одержання доходу від різних фінансових операцій, безпосередньо не пов'язаних одна з одною;
- *диверсифікація портфеля цінних паперів*, яка дозволяє знижувати інвестиційні ризики, не зменшуючи при цьому рівень доходності інвестиційного портфеля;
- *диверсифікація програми реального інвестування* (рекомендується віддавати перевагу програмам реалізації декількох проектів відносно невеликої капіталомісткості перед програмами, які складаються з одного великого інвестиційного проекту);
- *диверсифікація покупців* продукції (робіт, послуг) підприємства, спрямована на зниження кредитного ризику, що виникає при комерційному кредитуванні;
- *диверсифікація депозитних вкладів підприємства*, яка передбачає розміщення сум тимчасово вільних грошових коштів в декількох банках;
- *диверсифікація валютної корзини підприємства*, яка передбачає вибір кількох видів валют у процесі здійснення підприємством зовнішньоекономічних операцій, що дає можливість мінімізувати валютні ризики.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Крамаренко Г.О. Фінансовий аналіз. Підручник / Г.О. Крамаренко, О.Є. Чорна. – К.: Центр учбової літератури, 2008;
2. Кузьмін О.Є. Бюджетування на підприємстві: навч. посіб. / О.Є. Кузьмін, О.Г. Мельник. – К.: Кондор, 2008;
3. Непочатенко О.О. Фінанси підприємств: підручник / О.О. Непочатенко, Н.Ю. Мельничук. – К.: Центр учбової літератури, 2013;
4. Непочатенко О.О. Фінансовий менеджмент. – К.: Центр учбової літератури, 2013;
5. Панков В.А., Єлецьких С.Я., Михайличенко Н.М. Контролінг і бюджетування фінансово-господарської діяльності підприємства. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007;
6. Семенов Г.А., Бугай В.З., Семенов А.Г., Бугай А.В. Фінансове планування і управління на підприємствах. Навчальний посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007;
7. Шелудько В.М. Фінансовий менеджмент: Підручник / В.М. Шелудько; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — 2-ге вид., стер. — К.: Знання, 2013;
8. Філіна Г.І. Фінансова діяльність суб'єктів господарювання. 2-ге вид., перероб. та допов. навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2009.